

Dialektologický výskumný materiál prof. Dr. Daniela Dudka z prostredia vojvodinských Slovákov

1. Nadnárodné projektové stretnutie

20. – 21. novembra 2019

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Stručná charakteristika:

- Dialektologický výskumný materiál prof. Dr. Daniela Dudka z prostredia vojvodinských Slovákov sú audio-nahrávky so slovenskými informátormi v obciach a mestách bývalej Juhoslávie zo 60. a 70. rokov minulého storočia.
- Materiál bol digitalizovaný v roku 2015 v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov.
- Materiál doposiaľ nebol odborne spracovaný.

Lokality:

Padina, Kovačica, Jánošík, Zreňanin, Ostojićevo, Aradáč, Hajdučica, Biele Blato,
Kulpín, Laliť, Silbaš, Selenča, Begeč, Kysáč, Hložany, Erdevík, Dobanovce, Stará
Pazova, Slankamenské Vinohrady, Lug, Pivnica, Báčsky Petrovec

Ilok, Slavónia

Význam:

Projekt *Ja Som* prinesie prvú odbornú identifikáciu tohto digitalizovaného materiálu, jeho systematizáciu, následne komparáciu dialektov v minoritnom prostredí a ich využitie na prípravu didaktického materiálu pre pedagógov a kultúrnych pracovníkov v zahraničí.

Ukážka výskumného materiálu

(Súbor I. Banát, Kazeta 18, celok „kutija 18B“. Lokalita: Padina, téma: svadobné obyčaje, informátor: Hlavča Paľo, nar. 13. 11. 1910)

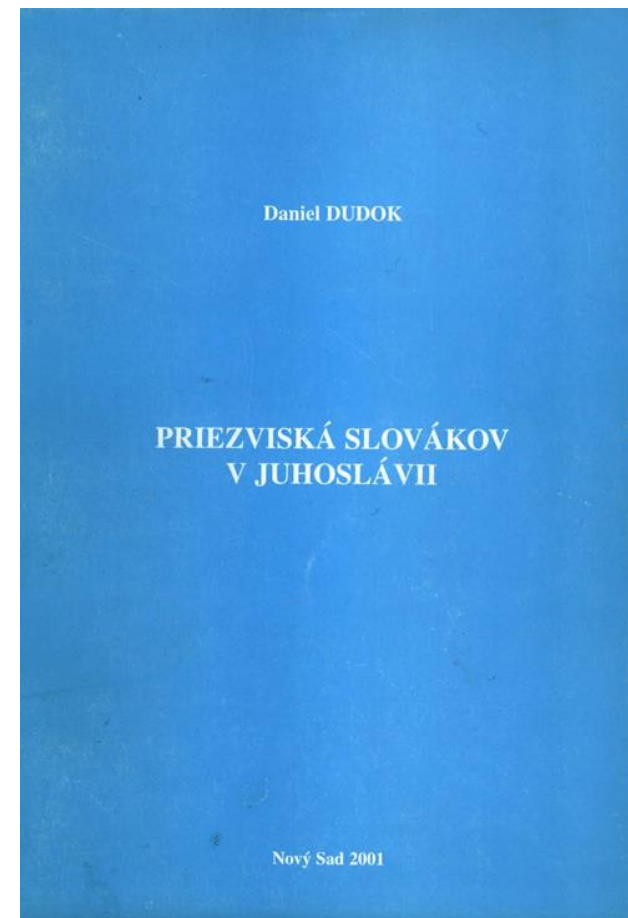
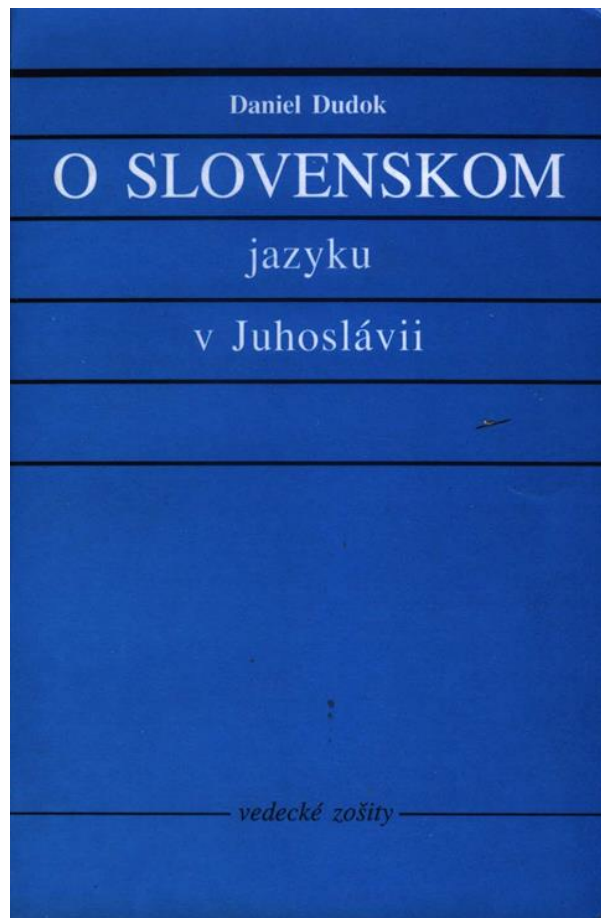
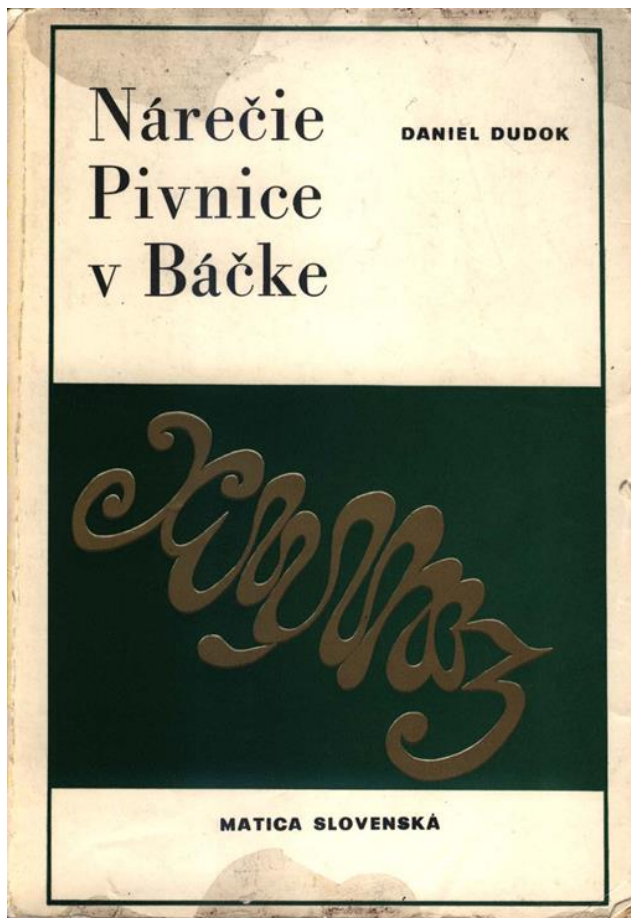
Kto bol prof. Dr. Daniel Dudok?

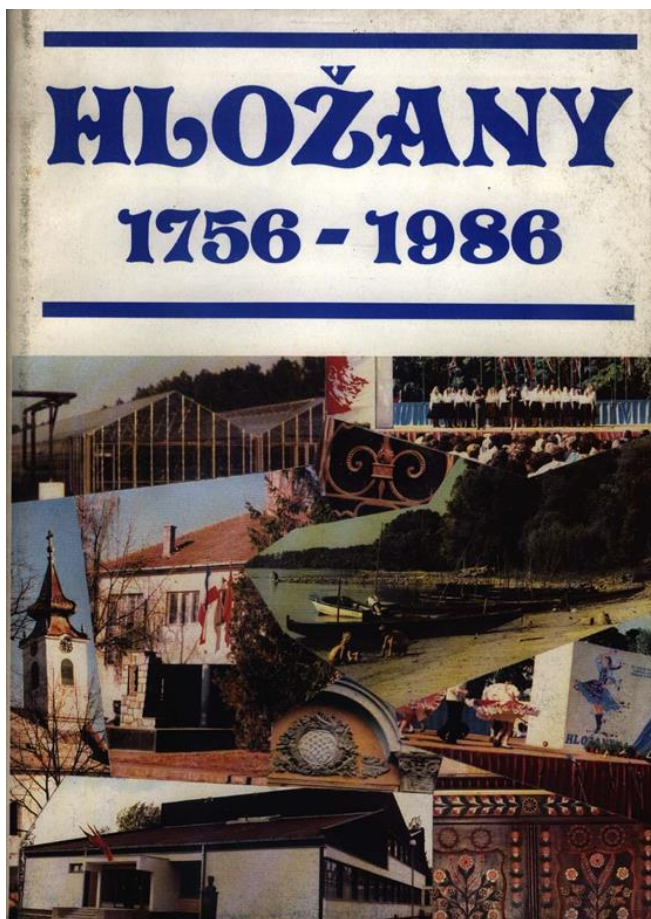
- Univerzitný profesor, popredný lingvista a bádateľ
- Študoval na Filozofickej fakulte v Belehrade
- Pôsobil na Filozofickej fakulte v Novom Sade od roku 1958
- Riaditeľ Slovakistického ústavu (1975-1977), prodekan Filozofickej fakulty v Novom Sade (1977-1979)
- Prvý predseda Spolku vojvodinských slovakov
- Zakladateľ slovenskej vojvodinskej dialektológie

(1932 – 2015)

Dr. DANIEL DUDOK

O hložianskom nárečí

1. V celkovom úsilí o všestranný výskum slovenských nárečí v Juhoslávii, ktoré sa vynakladá najmä v posledných dvoch desaťročiach, dosiahli sa už pozoruhodné výsledky. Po monografii Jozefa Štolca *Reč Slovákov v Juhoslávii*,¹ ktorá je dosiaľ základnou syntetickou prácou o týchto nárečiach, vzniklo niekoľko desiatok väčších alebo menších štúdií, článkov i monografií, ktoré rozširujú vedomosti o reči slovenského ľudu v Juhoslávii.²

2. Najlepšie je dosiaľ prebádaná hláskoslovná a tvaroslovná rovina týchto nárečí, ale aj napriek tomu sa o nárečí niektorých obcí doteraz nezapísalo ani slova a celkove najmenej spracovaná zostáva syntax a slovná zásoba týchto nárečí.

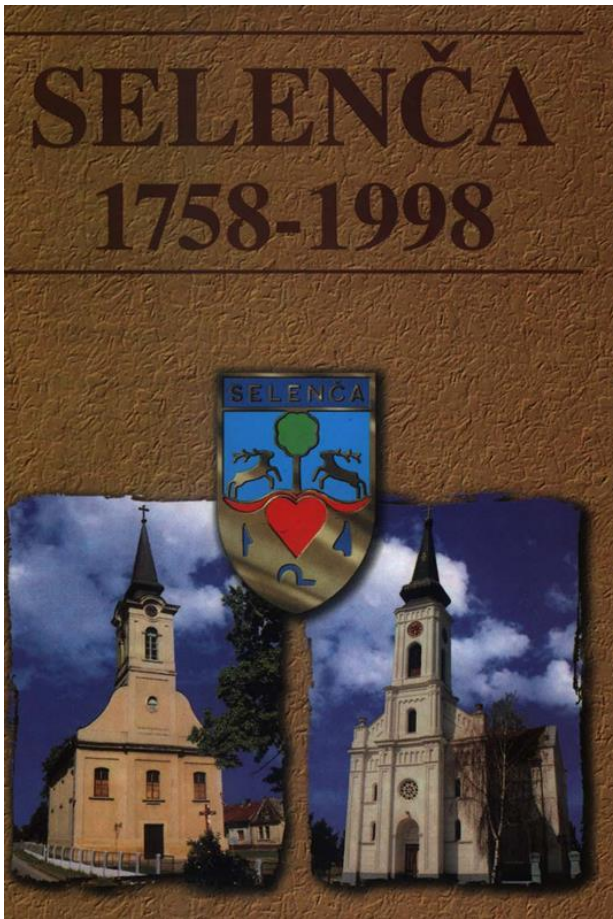
3. Ani nárečiu Hložian sa ešte nestačila venovať náležitá pozornosť, ale nemožno povedať, že aj toto nárečie zostalo nepovšimnuté. Napríklad niektoré znaky reči ľudu Hložian uvádza už v 90. rokoch minulého storočia František Pastrnek, vtedajší docent slovenskej filológie na viedenskej univerzite, ktorý sa pokúsil o výskum nárečí slovenského jazyka s cieľom vypracovať »dejiny jazyka slovenského«.³ Fr. Pastrnkovi nárečový materiál posielali aj viacerí kultúrni pracovníci zo slovenských obcí na území Juhoslávie, medzi nimi aj z Hložian. Boli to napr. učitelia Pavel Kolesár a Peter Petheš. Fr. Pastrnek informoval odbornú a širšiu verejnosť o tomto materiáli a svojich výskumoch najmä v Slovenských pohľadoch.⁴ Tak napri-

¹ ŠTOLC, J.: *Reč Slovákov v Juhoslávii*. Bratislava, VSAV 1968. 353 + (3) s.

² Uvedieme aspoň niektoré z týchto prác: DUDOK, D.: *Pivničné nárečie v Báčke*. Nový život, 20—23, 1968—1971; TEN ISTÝ: *Nárečie Pivnice v Báčke*. Martin, Matica slovenská 1972. 288 + (2) s.; TEN ISTÝ: *Vznik obce a nárečia Aradáča v Banáte ako príklad vzniku nových slovenských obcí a nárečí na území Vojvodiny*. In: Zborník Spolku vojvodinských slovakistov, 2. Red. D. Dudok. Nový Sad, SVS 1980, s. 47—78; TEN ISTÝ: *Slovenské nárečia v Juhoslávii*. In: *Studia Academica Slovaca*, 11. Predášky XVIII. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mistrík. Bratislava, Alfa 1982, s. 65—85.

³ PASTRNEK, Fr.: *Studovanie slovenčiny*. Slovenské pohľady, 13, 1893, č. 3, s. 177.

⁴ Tieto svoje príspevky uverejňoval pod názvom *Študovanie slovenčiny* od roč. 13, 1893, č. 3 po roč. 16, 1896, č. 7.

DANIEL DUDOK

NÁŘEČIA SELENČE A ICH MIESTO MEDZI INÝMI NÁŘEČIAMI SLOVENSKEHO JAZYKA

1. Nářečia sú veľmi dôležitou zložkou národného jazyka. Slovenský spisovný jazyk vznikol z nářečovej základne a na nej pevne stojí od svojho vzniku a bohato čerpá životnú silu z jej zdrojov dodnes. Slovenský spisovný jazyk je spoločný všetkým Slovákom a nářečia sú ohraničené miestne, hovorí sa nimi v jednotlivých obciach (dedinách), skupinách obcí a krajoch. Za nářečovú jednotku sa obyčajne považuje obec, dedinské spoločenstvo, kde všetci hovoria podobne a každá susedná i vzdialenejšia obec má už isté svoje zvláštnosti, odlišné znaky, ktoré hovoriaci nářečím jednej obce hneď postrehnú a tak sa navzájom aj rozoznajú. Isté odlišnosti poskytujú aj zvyky, obyčaje, ľudové odievanie a celková tradičná kultúra, ktorá svojou pestrosťou obohacuje národné spoločenstvo. Všetko toto sa prejavuje v obciach súvislého slovenského územia na Slovensku, ale i v obciach Slovákov v Juhoslávii, Maďarsku, Rumunsku a v iných krajinách, v ktorých Slováci žijú sústredene v jednotlivých obciach.

2. Slováci sa začali sťahovať na Dolnú zem a na územie dnešnej Juhoslávie po vytlačení Turkov z Panónie v priebehu 18. a 19. storočia. Sťahovanie Slovákov na toto územie je súčasťou veľkého zaľudňovacieho procesu riedko obývaných a vojnami spustošených krajov uhorskej Dolnej zeme (Alföld), keď sa do týchto krajov sťahovalo aj obyvateľstvo iných národností: nemeckej, maďarskej, srbskej, chorvátskej, rumunskej, rusínskej, českej, talianskej, španielskej, bulharskej atď. Prichádzali sem aj Židia, Arméni, Cigáni a i. Výsledkom toho je, že dnes na území juhoslovanskej Vojvodiny žije viac národov a národností ako kdekoľvek v Európe na takom priestore. Vo vzájomnom styku tohto obyvateľstva sa používajú jazyky a písma týchto národností a v súčasnosti v celom štáte úradná srbcina.

3. Pokiaľ ide o územie Juhoslávie, Slováci najprv prišli do Bácsky, potom do Srijemu a Banátu. Do Petrovca prišli r. 1745, v tom čase aj do Kulpína, potom do Bajše (1754), Hložian (1756), Selenče (1758), Kysáča (1773), Pivnice (1790), Lalite (1790), Palánky (1792). V 19. storočí vznikli slovenské osady Silbaš, Čelarovo, Begeč ako sekundárne obce. Obyvateľstvo prišlo do nich zo starších susedných slovenských obcí. Všetky uvedené osady sú v južnej Bácske neďaleko Nového Sadu a Dunaja a Slováci v nich tvoria kompaktné dedinské spoločenstvá. Slovenské obyvateľstvo prichádzalo aj do iných obcí, ale sa z nich zväčša

Cieľ:

- Identifikovať a zosumarizovať výskumný materiál
- Pripraviť popisnú databázu
- Definovať základné charakteristiky jednotlivých nárečí vojvodinských Slovákov
- Na základe vybraných textov navrhnuť didaktický materiál, ktorý bude sprístupnený pedagógom

Časový harmonogram pre partnera zo Srbska

Súvislosti s témami spracovanými
v Rumunsku a Chorvátsku

Ďakujem za pozornosť.

Katarína Mosnáková Bagľašová